

Dovič, Marijan

"Český Prešeren": slovinská recepcie Máchova kultu

Slavica litteraria. 2014, vol. 17, iss. 1, pp. [163]-173

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/130985>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MATERIÁLY

MARIJAN DOVIČ

„ČESKÝ PREŠEREN“: SLOVINSKÁ RECEPCE
MÁCHOVA KULTU**Abstrakt**

Příspěvek pojednává o slovinské recepci Karla Hynka Máchy od druhé poloviny 19. století dodnes. Zvláštní pozornost věnuje těm dimenzím, které souvisejí s kanonizací a kultem českého romantického básníka, rovněž i diskursivním strategiím, které Máchu do slovinského kulturního prostoru začleňují jako „českého Prešerna“, slovinskému velikánovi pak dodávaly ekvivalentního národního básníka a kulturního světe bratrského slovanského národa.

Abstract*The “Czech Prešeren”: Slovenian Reception of the Máchas Cult*

This article treats the Slovenian reception of Karel Hynek Mácha from the second half of the nineteenth century till the present day. It places special focus on the dimensions connected to the canonization of the Czech Romantic poet (especially the so-called »Máchas cult«), and the discursive strategies that import Mácha to the Slovenian cultural field as the national poet and cultural saint of the brotherly Slavic nation – the »Czech Prešeren«.

Klíčová slova

France Prešeren ■ Karel Hynek Mácha ■ romantika ■ národní básníci ■ kulturní světci ■ slovinská literatura ■ česká literatura ■ recepcie ■ kult ■ kanonizace ■ kulturní nacionalismus

Key words

France Prešeren ■ Karel Hynek Mácha ■ Romanticism ■ national poets ■ cultural saints ■ Slovenian literature ■ Czech literature ■ reception ■ cult ■ canonization ■ cultural nationalism

France Prešeren (1800–1849) a Karel Hynek Mácha (1810–1836) dnes bezesporu platí za národní básníky Slovinců a Čechů; průběh jejich ka-

nonizace ukazuje, že byli oba vnímáni také jako paradigmatictí kulturní světci.¹ Již zběžné biografické srovnání odhalí četné paralely: romantičtí básničtí současníci z první poloviny 19. století byli totiž vystudováni právníci, oba volnomyšlenkáři poněkud extravagantního charakteru a zvyků, ovlivňovali je podobní autoři, začali básnit v němčině a pokračovali převážně v domácím jazyce; oba uveřejnili velké romantické skladby knižně roku 1836 (*Křest na Savici*² a *Máj*), své poslední dny strávili prací v kraji severozápadně od metropole (*Kranj* a *Litoměřice*); kromě toho oba dva zemřeli poměrně mladí a oba se zprvu dočkali jen nepatrného uznání. V desetiletí po smrti byli oba kanonizováni i jako reprezentativní národní ikony, jejich kult však dosáhl vrcholu až v první polovině 20. století (Dovič 2010, Paysent 2010).

Tímto příspěvkem si samozřejmě nepřejeme pokračovat v dosavadní praxi biografického srovnávání. Právě tak se nechopíme srovnávací studie kanonizace obou básníků, které sice poskytuje více než dost vzrušujícího materiálu pro obsáhlé pojednání³, místo toho budeme Máchovu kanonizaci nahlížet skrze prizma slovinské recepce jeho kultu, kterou v kontextu stále nadšenější kulturní výměny mezi Slovinci a Čechy po roce 1848 ještě dodatečně zaznamenalo odhalení, že se životní cesty budoucích národních básníků v roce 1834 na krátký okamžik zkřížily.⁴

»Eins der mitgehenden Exemplare bitte ich dem Herrn Maha ...«: pozdravi iz Ljubljane

Přibližně do 80. let 19. století nevzbudil ještě „básník *Máje*“ mezi Slovinci zvláštní zájem. To však není překvapivé, konec konců ani v české literatuře nebyl zcela kanonizován. První dosud registrovaná připomínka Máchy (*Novice* 24. července 1858) se zaměřuje přímo na událost, která zahajuje začátek jeho přehodnocení v českém prostředí. V článku s ná-

¹ Obecně o konceptu kulturních světců evropských nacionálních států hl. na internetové straně <https://vefir.hi.is/culturalsaints/>, o modelu jejich kanonizace pak Dovič 2012.

² V originále *Krst pri Savici* (pozn. překl.)

³ Vzor pro takovou studii hl. v tematickém bloku *Primerjalne književnosti*, kde je pojednáno o Prešernovi a Islandanovi Jónasi Halgrímssonovi (Dovič 2011, Juvan 2011, Helgason 2011).

⁴ Výzkum velice usnadnil popis referencí na Máchu v kartotéce *Kartoteka tuji avtorjev v slovenski periodiki*, kterou spravuje Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU.

zvem „Slovanski popotnik“ anonymního autora je mimochodem zmíněn almanach, jenž má být věnován „slavnému básníku, který bohužel zemřel příliš brzy“ (Anon. 1858: 238). Poněkud určitější zápis o Máchovi najdeme teprve roku 1881, když začala vycházet nová slovinská literární revue *Ljubljanski zvon*. Ivan Hribar, budoucí lublaňský starosta, v přehledu „Novejša češka literatura“ referuje o básníku geniálním, který by „bez váhání převýšil všechny české básníky, kdyby mu bylo dáno žítí“ (Hribar 1881: 317). Hribarovi se do spisu vkrádají příznačné stereotypy o mistrovi, nespravedlivě odstrčeném, a básníku jako oběti; jejichž původem je samozřejmě český kanonizační diskurz.

Již v následujícím roce se Mácha ve stejné revue znenadání promění ve více než geniálního básníka bratrského českého národa: stane se zcela reálnou postavou slovinské literární historie. Fran Levec totiž roku 1882 vydal věhlasné Prešernovy německé dopisy Čelakovskému, které ukázaly, že mezi budoucími národními básníky existovaly bezprostřední styky. V jiném dopise ze dne 22. srpna 1836 Prešeren zmiňuje Máchu jako příjemce vydání *Křtu na Savici* a jako jednoho z informátorů o rozkvětu českého obrození: »Eins der mitgehenden Exemplare bitte ich dem Herrn Maha, und die übrigen zwei nach Ihrem Gutdünken an allfällige *Kranj-cophilen* abzugeben. /.../ Der rege Eifer, der bei den Czechen nach den Berichten des Herrn Professors *Pressel, H. Maha, Dr. Amerling* herrscht, erfüllt uns mit Freude und Hoffnung auf eine bessere Zukunft für die Slawen /.../« (Levec 1882: 111); aby bylo všemu učiněno zadost, Prešeren Máchu a jeho společníka na cestách (jak se ukázalo, jde o Antonína Strobacha, pozdějšího pražského starostu) na konci ještě jednou srdečně pozdravuje (id. na 112). Vzájemná známost dvou velikánů romantické múzy je nyní prokázána, interes o výzkum vzájemnosti je vyvolán.

Rostoucí český zájem o Máchu na konci 19. století rezonoval také ve slovinských médiích, nicméně tyto zmínky nepřesáhly rámeček poznámek a povrchních kritik, v kterých se ozývaly stereotypní soudy, jež produkoval nastávající Máchův kult (např. Sušnik 1892, Foerster 1895, nebo Anon. 1907). Skutečně zevrubně se ve slovinském prostředí Máchovým dílem zabýval až Ivan Lah, který roku 1905 v esejí „Maj“ vyjmenoval základní biografické údaje o básníkově, rozepsal se o jeho hodnotě a přeložil úryvky z *Máje*. Jako motto použil oblíbené úvodní verše skladby, které „znají všichni Češi nazpaměť“, a pronikavě upozornil na ostrý kontrast mezi poetickými úvodními akordy a chmurným obsahem celé skladby. Lah přemýšlí rovněž o národním básníku a se zájmem zjišťuje, že Češi takového básníka ještě nemají, neboť „když se dnes zeptáš Čecha, který je největší český básník, dostane se ti rozdílných odpovědí“ (Lah 1905:

368). Otázku samozřejmě může položit jen někdo, kdo koncept „největšího básníka“, tedy také kandidáta, který se ke konceptu hodí, už má: tedy někdo, kdo už od Stritara dobře ví, kdo je jeho „Puškin, Dante, Racine nebo Mickiewicz (Stritar 1866: 48). Češi samozřejmě takového básníka museli ještě „objevit“ a aby se to stalo, musel – podobně jako ve slovinském prostředí – nastat obrat v hodnocení, obrat od nacionalismu k esteticismu.

„Jak jsme přišli domů, nevím“: Prešeren a „český Prešeren“ naživo

Mezník v slovinském zájmu o Máchu představuje rok 1911. Změna souvisí s rozvojem Máchova kultu, který jako jinde v Evropě dosáhl vrcholu při stém výročí (Quinault 1998). Četné oslavy stého výročí Máchova narození roku 1910 totiž vynesly na povrch také komentované vydání básníkovy *Deníku na cestě do Itálie* z roku 1834, které v Praze s komentáři vydal Jan Thon. Tento deník konečně potvrdil, že se Prešeren a Mácha znali, popis setkání byl nadto vzrušující a barvitý. Jako první komentoval tuto záležitost v slovinském prostředí Fran Ilešič ve *Slovanu*. V článku „Češki pesnik Mácha v Prešernovem krožku v Ljubljani“ navázal Ilešič na již zmíněný dopis Prešerna Čelakovskému a oznamoval: „Známost Prešerna s Máchou nám nyní objasnil Máchův deník o cestě do Itálie ...“ (Ilešič 1911: 7). Ilešič uvádí přeložené úryvky z deníku, komentuje je, pokouší se rozluštit nejasnosti a Máchu přímo pojmenuje „Český Prešeren“ (id. na 8).

Ilešičovo vydání nezůstalo osamoceno. Mezi jinými se ohlásil také Vinko Zupan, který v *Ljubljanskem zvonu* komentoval některé nepřesnosti u Ilešiče. Současně obšírněji popsal celkové Máchovo putování a znovu přeložil deníkové zápisy od 29. do 31. srpna. Komentoval je takto: „Mácha a Strobach totiž v Lublani v Prešernově kruhu skutečně poctivě flámovali. /.../ Styky mezi Prešernem a Máchou od této cesty opravdu existovaly. Přímou korespondenci mezi oběma básníky nemáme“ (Zupan 1911: 164). Podívejme se také na famózní Máchův deníkový záznam 29. srpna 1834, který byl později ve slovinských studiích ještě vícekrát otiskován:

29. Časně ráno šli. Krásná krajina. Nejkrásnější na cestě ve vřkólí Ljubljaně. Jiný Vídeňák. Mléko první. Kastel ljubljanskej. Neumanna jsme potkali. Moravci se hlásili. Háj před městem. Šli na Policii. Samí Češi. Knihy kupovali. Pan Profesor. Šli k p. dokt. Prešernovi. Pan doktor Krobath. Pozvání. Dostali jsme knihy. Koupili. Hledali pokoj. Nazaräer. Černý orel, Nro 5. Kaffeehaus před Theatrem. Promenade. Stojí na tabulce: »Zur Bequemlichkeit der Spazierenden wird ersucht

das Begrüssen durch Abnehmen des Hutes zu beseitigen.« Pan Prešern a P. Brauner přišli do kavírny pro nás. Drahá káva za 20 kr. Šli jsme na raky. Zatím jsme pili víno a jedli chléb. Pak přišel pan doktor Krobath a pan doktor Toman. Tak jsme byli samí juristé. Jedla se štika. Pak přišli nesmírné raky dvakrát. 4 jsem musel snísti. Pak smažený kapr. Přoložoval se Kolár. Nato přišlo drahé víno v pečetěných lahvicích. Mluvílo se o profesorovi Vodníkovi. Jak sekali špek. Platili napřed. Potom o Kopitárovi. Prešernová znělka naň. ABC-Krieg. Pak se mluvilo o Gorytanech. O Slávii. Nechali jsme Slované zítí. Pak se zpívalo. Pan Toman byl fidél. Políbení. Pan Prešern skákal. Kde je máte, Němcové. Pak ještě víc: Co dávno již atd. Pan Toman bouchal na stůl a častěji potahoval a křičeli s námi: Jůž čas atd. Save. A blýskali se oči. Plný hlas. Pozvání na druhý den na tajné místo. Šli chcat. Strobach ležel na čele. Vedli nás domu. Mě pan dokt. Krobath. Motal jsem se. Jak jsme přišli domů, nevím. Pan Prešern a Toman schopili dohromady postele. Nesmírný hřmot. Vá[da.] Chtěli házet židličky. Nadal sviň atd. Nemoc. Válel se v tom. Nevěděl, že mě strašlivě [zbl]íl. Nářek. Památka. Noty k znělce. Zavedení se bála (Mácha 2008: 50–51).

Rok 1911 jako vrchol slovinského zájmu o Máchu dodatečně zaznamenává skutečnost, že Ivan Lah v *Slovanskih spominih in jubilejih* uveřejnil první celý překlad *Máje*.⁵ Ve studii s názvem „Maj in njega pesnik K. H. Mácha“ Lah zmiňuje definitivní obrat v hodnocení, který se shodoval s oslavami stého výročí 1910; jestliže to před několika lety nebylo možné říci, Mácha se teď „stal prvním básníkem“ (Lah 1911: 67). Českého volnomyšlenkáře srovnává Lah s Prešernem a hledá společné rysy mezi mistry: mimo jiné shledává, že oba psali německé básně, že u obou neexistuje důvěryhodný portrét (proto také hyperprodukce fiktivních posmrtných podobizen) a že se oběma dostalo při stém výročí velkého památníku v národní metropoli. Samozřejmě nemůže opominout aktuální odhalení jejich reálného setkání, přičemž eufemisticky podotýká, že akteři rozverného flámování „došli nakonec skutečně vysokého národního nadšení“ (ibid.).

„Lebky, kosti. Vonný dým kadidla, latinské modlitby...“: Máchův kult ve třicátých letech

Dříve než Kidrič v monografii o Prešernovi odhalil poslední roušku tajemství ze setkání Prešeren–Mácha (Kidrič 1938: 271–272), začalo ve slovinských časopisech rezonovat nové sté Máchovo výročí. Události tenkrát

⁵ Roku 1922 Lah v *Češki antologii* otiskl celý překlad *Máje*, jedenáct jiných básní a novou studii „Pregled češke literature“, ve které je více než dříve patrný diskurz Máchova kultu.

předčily ty z roku 1910, neboť se oslavy stého výročí smrti roku 1936 národnostně silně vyostřily (o to znatelněji v sudetských Litoměřicích), potom kulminovaly v dramatických událostech mezi říjnem 1938 a květnem 1939, když Máchovy relikvie téměř přerostly v symbol česko-německého konfliktu. Dramatické evakuaci básnickových posmrtných ostatků z Litoměřic 1. října 1938, které dva dny po podpisu nechvalně známé Mnichovské dohody sebrali před hlavními okupačních tanků a převezli do Prahy, následovala expozice relikvií v pražském Národním muzeu a národním cítěním naplněné ceremoniální pochování do národního panteonu na Vyšehradě 7. května 1939 – téměř dva měsíce poté, co Hitler z Pražského hradu vyhlásil Protektorát Čechy a Morava, což de facto znamenalo konec první Československé republiky.

Přesný a současně symptomatický kronikář zmíněných událostí pro slovinskou obec Božidar Borko v druhé polovině třicátých let v *Jutru*, velmi oblíbeném lublaňském politickém deníku, uveřejnil o Máchovi řadu objasňujících článků a poznámek. Jeho první zprávy se týkají aktivit při stém výročí Máchovy smrti. Zde se dozvídáme o „lábivé tradici májového putování na básníkův hrob v Litoměřicích nebo k jezeru Doksy, dějišti jeho nesmrtelného Máje“ (Borko 1936a: 7), o přípravách na velkolepou výstavu a pomník ve městě, kde Mácha zemřel, o manifestaci pod pražským pomníkem, ale také o nových upřesněních podrobností setkání básníků, které ukazují, že zájem o událost byl vzájemný. Paralely mezi národními básníky se na obou stranách staly ustálenou praxí, o čemž mimochodem svědčí Borkovo vydání přeloženého Habřinova srovnání z *Lidových novin*, které poukazuje na „průkopnický význam těchto dvou zakladatelů soudobé básnické tradice u Slovinců a Čechů“ (Borko 1936b: 7). V této souvislosti samozřejmě nepřekvapuje, že se oslavy při stém Máchově výročí konaly také v Lublani.⁶

Borko se v jubilejním roce sám vypravil do Čech, odkud mohl z první ruky referovat o stavu „máchovského kultu“. Výrazy si samozřejmě nevymyslel Borko; použil je už Bohuslav Brouk ve slavném eseji „Máchův kult“ z roku 1936, který začíná úderným prohlášením „Všední lidé, zkroušení pocitem méněcennosti, potřebují modly, kterým by se klaněli“ (Brouk 1936: 77), pokračuje pak pronikavým neúprosným zesměšňováním strážců a promotorů Máchova kultu, kterým Brouk vyčítá parazitování a uzurpaci Máchovy umělecké geniality za národními účely. Borko

⁶ Lublaňskou Máchovu slavnost 5. května 1936 v parku *Zvezda* připravila Československá obec. Kromě obligatorních recitací Máchovy poezie byla na programu také přednáška českého literárního historika Václava Buriana, jednoho z raných znalců slovinsko-českých kulturních styků (srov. připomínka v Borko 1936c: 7).

pochopitelně nepřevzal Broukovo kritické stanovisko, které českému obháji psychoanalýzy a surrealismu přivodilo soudní spor s Karlem Jánským kvůli urážce na cti a pomluvě (Vašák 2007: 107–111), nýbrž se se vším zápallem připojil k národnostní euforii. V *Jutru* tak 10. června v článku „Romanje na grob K. H. Máche“ informoval o třech velkých jubilejních výstavách a o záplavě vydání *Máje* a jiných skvostných publikací, o stavbě památníku v Litoměřicích i o „Máchovské pouti“ (Borko 1936d:4). Reportážní cestopis – při putování do Sudet Borko využívá pohodlí automobilu pražské městské obce (!) – čtenáře doveze do dvoj-
jazyčných Litoměřic, které jsou toho času na okraji vyhocení mezinárodních konfliktů:

Po události před budoucím Máchovým pomníkem /.../ jsme navštívili básníkův hrob na litoměřickém hřbitově. /.../ Okolo hrobu se na okamžik ovinul živý věvec českých básníků a spisovatelů. Byli tu Otokar Fischer, Josef Hora, Fr. Halas a další; představitelé různých směrů a generačních ideálů. Všechny je semknul kult básníka „Máje“, všichni přišli na jeho hrob se stejnou zbožnou myšlenkou. /.../ Navštívili jsme farní kostel, ve kterém r. 1861 začal máchovský kult významnou událostí: Mladí čeští básníci uctili památku básníka „Máje“ černou mší a symbolickým druhým pohřbem. Tam, kde jsme stáli, stál černě potažený katafalk a kolem několik básníků, mezi nimi Vítězslav Hálek, drželo hořící pochodně. Lebky, kosti. Vonný dým kadidla, latinské modlitby. Vanitas vanitatum.

Nový proud Borkových článků v *Jutru* následoval na konci roku 1938: 18. října zpráva o evakuaci Máchových relikvií, 11. ledna 1939 zpráva o prověřování jejich autentičnosti, 25. dubna pak ohlášení expozice Máchových posmrtných ostatků v pražském Národním muzeu. Borko se znovu vypravil na terénní reportáž, která kromě jiného přinesla „Vtise s progresa pesnika K. H. Máche“⁷. V textu jsou vypočítané typické poznatky o Máchově nemoci, smrti a skromném pohřbu (podle svědectví Máchova bratra Michaela), do centra pak je postaven popis předvečera soboty, 6. května, kdy se z panteonu Národního muzea vypravil průvod s tělesnými ostatky „největšího českého poety romantické doby, které sto dvě léta odpočívaly v poněmčených Litoměřicích, aby je pohřbili v každého Čecha svaté zemi na Vyšehradě, kde odpočívají tvůrci české národní kultury“ (Borko 1939: 7). Takto proces popsals slovinský zpravodaj z Prahy:

V milionovém městě byla v mžiku zastavena doprava. Na všech domech vlály národní vlajky. Hlavní ulice plná lidí. /.../ Rakev, zavínutou do bílo-modro-červené vlajky, vezou okolo nás. Za ní několik uzavřených automobilů, v nich příbuzní a Máchovi následovníci v literatuře: Hora, Seifert, Halas, Knap ... /.../ „Máj“

⁷ Dojmy z pohřbu básníka K. H. Máchy (pozn. překl.)

mezitím šeptala tisícera ústa v sladkém úžasu, jeho verše procházely statisíci srdci a vzbuzovaly v nich city, které plodily květy, jimiž se může chlubit jen málokotrá literatura malého národa. Sto let minulo a celý národ v duchu doprovázel svého pěvce na cestě do nejdrahoccennějšího kousku své země, kde odpočívají kromě jiných také Němcová, Neruda, Vrchlický, Čech, Smetana, Dvořák, Aleš ... (Borko 1939: 7).

Zatímco se Borkova řada poetických zpráv roku 1939 spojila s poznámkou v *Ljubljanském zvonu* o sborníku Jana Mukařovského *Torso a tajemství Máchova díla* (1938), o skutečně zajímavý epilog se postaral Božo Škerlj. Slovinský antropolog 2. června 1939 v *Jutru* uveřejnil příspěvek „K. H. Mácha v antropološki luči“⁸, komentář knihy *Návrat Karla Hynka Máchy*, kterou v Praze vydal Jiří Malý a Miloslav Novotný. V článku se mohli slovinští čtenáři dočíst více podrobností v souvislosti se stěhováním Máchových relikvií. Iniciátor bleskové exhumace byl dr. Karel Engliš, guvernér Národní banky, „který – zřejmě stále v obavách o národní poklad – myslel také na toto“ (Škerlj 1939: 7). Drahoccenné relikvie, „výborně zachovalé“, byly ještě tentýž večer, tj. 1. října 1938, převezeny do márnice pražského krematoria, kde byly „na popud K. Janského, největšího znalce Máchy, antropologicky prohlédnuty, brzy na to pak převezeny do antropologického institutu Karlovy univerzity, kde je prof. Malý ještě třikrát prozkoumal a důkladně zakonzervoval, než byly letos v květnu – jak doufáme skutečně definitivně – pohřbeny na Slavíně“ (ibid.). Ovšemže také Škerlj není pouze náhodný komentátor či recenzent: podobně jako Borko osobně cestoval do Prahy, kde mu sám prof. Malý ukázal Máchovu kostru a „typickou dinárskou“ lebku:

Jeho vlasy byly tmavě kaštanové, oči pak tmavě modré. Tento znak a poněkud úzká, přesto však vysoká spodní čelist, mě nutí k diagnóze, že K. H. Mácha byl příslušník sávské rasy, která spadá s dinárskou a nordickou do tzv. dinotaurijské rasové skupiny. Malý v knize dochází k závěru, že Mácha byl dinárec s poněkud baltickou příměsí (modré oči!). O rasové příslušnosti K. H. Máchy není pochyb, byl typickým příslušníkem dinotaurijské rasové skupiny, takže podle našeho systému sávské rasy (Škerlj 1939: 7).

Svůj komentář Škerlj uzavírá myšlenkou, že je „antropologický průzkum a identifikace velikána výjimečně závažná“, doporučuje svým krajanům následovat český vzor: „Při té příležitosti mi přišlo na mysl, že by mohlo být skutečně zajímavé antropologicky přezkoumat našeho básníka-velikána dr. Fr. Prešerna“ (Škerlj 1939: 7). Pravděpodobně ne-

⁸ K. H. Mácha ve světle antropologie (pozn. překl.)

vědomky tímto návrhem navazuje Škerlj na téměř čtyři desetiletí starý popud Josipa Vošnjaka, který tenkrát navrhoval otevření Prešernova hrobu, přeměnění relikvií a vyhotovení voskové masky (Vošnjak 1900: 136). Nakolik možná Vošnjakova myšlenka svého času působila překvapivě, zdá se bizarní také Škerljova následná vize: „A o nic méně zajímavé a významné by nebylo antropologicky prozkoumat také žijící slovinské veličány na uměleckém a vědeckém poli“ (Škerlj 1939: 7).

Zmíněná iniciativa se pravděpodobně rozplynula v kontextu přicházející kontinentální katastrofy, slovinskou recepci Máchy pak okamžik před válkou doplnil nový překlad *Máje* z pera Tina Debeljaka. Vyšel v prestižním bibliofilském vydání s ilustracemi Mihy Maleše (1939), který za tímto účelem zpracoval „možná první Máchův umělecký portrét, kterému sloužila nová hypotéza [tj. Malého měření, pozn. autora] jako základ“ (Debeljak 1939: 12).

Po druhé světové válce byl bezprostřední slovinský zájem o Máchu poněkud méně patrný. Lublaňská příhoda z roku 1834 skutečně zaujala jisté místo v análech literární historie, ale – s absencí nových objevů – minulý výzkumný zápal očividně opadl. V knize o vztazích mezi slovinskou a českou dramatikou Dušan Moravec sice zmiňuje „intimní vzpomínku“ na setkání dvou velikanů v pražském literárním archivu, totiž Prešernův portrét a obraz Lublaně (Moravec 1963: 19). Formulace vzbuzuje dojem, že jde o něco nového, ale ve skutečnosti návštěva strahovského literárního archivu odhalila, že jde o nános pozdějších vlasteneckých výměn, což neplatí o Prešernově dopisu Čelakovskému a Máchově cestovním deníku a dalších dokumentech o bezprostředních stycích mezi básníky. Máchova poezie, dosud poměrně dobře představená ve slovinských překladech, se roku 1970 dočkala zahrnutí do elitní sbírky *Lirika*, pro kterou výbor, nový překlad a studii opatřil Dušan Ludvik; po Lahovi (1911, 1922) a Debeljakovi (1939) se tak celistvého *Máje* chopil už třetí překladatel. Před nedávnem se nám dostalo rovněž opraveného slovinského překladu úryvku z Máchova deníku, kterým Jonatan Vinkler v knize o slovinsko-českých kulturních stycích uvádí kapitolu o Máchovi a Prešernovi „v sevření nacionalismu“ a v němž srovnává recepci obou básníků v domácích literárních kulturách (Vinkler 2006).

Smysluplná nadstavba dosavadních bibliofilských a recepčních srovnání by byla samozřejmě srovnávací studie Prešernovy a Máchovy kanonizace, která pro tentokrát zůstává výzvou do budoucna. Jak ukazujeme v tomto příspěvku, byla slovinská recepce Máchy od druhé poloviny 19. století dodnes silně poznamenána otázkami kánonu a reprezentativnosti, kterou obě literární kultury – slovinská ještě poněkud dříve než česká –

investovaly do konceptu národního básníka. Není tedy překvapením, že byly recepční reakce často svázány právě s kanonizací a kultem českého romantického básníka, převládaly pak diskursivní strategie, které Mácha do slovinského kulturního prostoru importovaly jako „českého Prešerna“, slovinskému velikánovi dodávaly ekvivalentního národního básníka a kulturního svěťce bratrského slovanského národa. Účinky mechanismů strukturních paralel ještě povzbuzovala skutečnost, že se básníci osobně poznali při unikátním setkání, které po zásluze poněkud enigmatického kronikáře Máchy, ještě lépe pak jeho entuziastických slovinských a českých interpretů, mohlo přerůst v mytickou kapitolu geneze slovinsko-české vzájemnosti.

Literatura

- [Anon.]: Slovanski popotnik. *Kmetijske in rokodelske novice* 16/30 (24. 7.). 238, 1858.
- [Anon.]: Karel Hynek Mácha. *Dom in svet* 20/3. 141–142, 1907.
- Borko, B.: K. H. Mácha in Prešeren. *Jutro* 17/65 (18. 3.). 7., 1936a.
- Borko, B.: Mácha in Prešeren. *Jutro* 17/92 (21. 4.). 7., 1936b.
- Borko, B.: Proslava 100letnice smrti K. H. Máche v Ljubljani. *Jutro* 17/103 (5. 5.). 7., 1936c.
- Borko, B.: Romanje na grob K. H. Máche. *Jutro* 17/133 (10. 6.). 4., 1936d.
- Borko, B.: Vtisi s pogreba pesnika K. H. Máche. *Jutro* 19/109 (12. 5.). 7., 1939
- Brouk, B.: *Máchův kult. Ani labuť ani Lúna: Sborník k stému výročí smrti Karla Hynka Máchy*. Ur. Vítězslav Nezval. Praha: Otto Jirsák, 1936, s. 77–81.
- Debeljak, T.: Maj. Mácha, Karel Hynek. *Maj*. Prevedel Tine Debeljak. Ilustriral Miha Maleš. Ljubljana: Bibliofilska založba, 1939, s. 11–15.
- Dović, M.: France Prešeren: A Conquest of the Slovene Parnassus. *History of the Literary Cultures of East-Central Europe. Junctures and Disjunctures in the 19th and 20th Centuries*. (Vol. 4.) Ur. Marcel Cornis-Pope in John Neubauer. Amsterdam: John Benjamins, 2010, s. 97–109.
- Dović, M.: Nacionalni pesniki in kulturni svetniki: kanonizacija Franceta Prešerna in Jónasa Hallgrímssona. *Primerjalna književnost* 34/1, 2011, s. 147–163.
- Dović, M.: Model kanonizacije evropskih kulturnih svetnikov. *Primerjalna književnost* 35.3, 2012.
- Foerstner, V.: Češka književnost. *Ljubljanski zvon* 15/7, 1895, s. 453–454.
- Helgason, J. K.: Relics and Rituals: The Canonization of Cultural ‘Saints’ from a Social Perspective. *Primerjalna književnost* 34/1, 2011, s. 165–189.
- Hribar, I.: Novejša češka literatura. *Ljubljanski zvon* 1/5, 1881, s. 317–320.
- Ilešič, F.: Češki pesnik Mácha v Prešernovem krožku v Ljubljani. *Slovan* 9/1, 1911, s. 7–8.
- Juvan, M.: Romantika in nacionalni pesniki na evropskih obrobjih: Prešeren in Hallgrímsson. *Primerjalna književnost* 34/1, 2011, s. 119–126.
- Kidrič, F.: *Prešeren II. Biografija 1800–1838*. Ljubljana: Tiskovna zadruga, 1939.
- Lah, I.: Maj. *Ljubljanski zvon* 25/6, 1905, s. 367–374.

- Lah, I.: Maj in njega pesnik K. H. Mácha. Ilešič, Fran (ur.). *Slovanski spomini in jubileji*. Ljubljana: Slovenska matica, 1911, s. 63–69.
- Lah, I.: Pregled češke literature. *Češka antologija*. Ur. Ivan Lah. Ljubljana: Slovenska matica, 1922, s. 1–77.
- Levec, F.: Prilogi k Preširnovega životopisu. *Ljubljanski zvon* 2/2. 1882, s. 110–113.
- Mácha, K. H.: Maj. Prevedel Ivan Lah. Ilešič, Fran (ur.). *Slovanski spomini in jubileji*. Ljubljana: Slovenska matica, 1911, s. 42–62.
- Mácha, K. H.: *Maj*. Prevedel Tine Debeljak. Ilustriral Miha Maleš. Ljubljana: Bibliofilska založba, 1939.
- Mácha, K. H.: *Mácha*. Prevedel Dušan Ludvik. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1970.
- Mácha, K. H.: *Prózy*. Ur. Zdeněk Hrbata in Martin Procházka. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008.
- Moravec, D.: *Vezi med slovensko in češko dramo*. Ljubljana: Slovenska matica, 1963.
- Pynsent, R. B.: Mácha, the Czech National Poet. *History of the Literary Cultures of East-Central Europe. Junctures and Disjunctures in the 19th and 20th Centuries*. (Vol. 4.) Ur. Marcel Cornis-Pope in John Neubauer. Amsterdam: John Benjamins, 2010, s. 56–85.
- Quinault, R.: The Cult of the Centenary, c. 1784–1914. *Historical Research* 71/176. 1998, s. 303–323.
- Stritar, J.: Preširnovi poezije. *Pesmi Franceta Preširna*. Ljubljana: Wagner, 1866.
- Sušnik, A.: Sirotám přibramským. *Dom in svet* 5/10., 1892, s. 479.
- Škerlj, B.: K. H. Mácha v antropološki luči. *Jutro* 19/125 (2. 6.). 7., 1939.
- Vašák, P.: *Šifrovaný deník Karla Hynka Máchy*. Praha: Akropolis, 2007.
- Vinkler, Jonatan: *Posnemovalci, zavezniki in tekmeci. Češko-slovenski in slovensko-češki kulturni stiki v 19. stoletju*. Koper: Annales, 2006.
- Vošnjak, J.: Za Prešernov spomenik. *Ljubljanski zvon* 20/2., 1900, s. 136.
- Zupan, V.: Thon Jan, Karla Hynka Máchy cesta do Italije. *Ljubljanski zvon* 31/3., 1911, s. 163–164.

